

Kansantuomioistuin

Kansantuomioistuin oli kansallissosialistien ylläpitämä erityistuomioistuin, joka perustettiin tavallisen tuomioistuimen päätöksen johtaessa kansallissosialisteille epäedulliseen tulokseen. Tämä tapahtui kun valtakunnanoikeus löysi syyllisen valtiopäivätalon tulipaloon, eivätkä kansallissosialistit voineet vierittää sitä kommunistien syyksi.

Vastaavien poliittisten erimielisyyksien lisäksi kansantuomioistuin jakoi tuomioita myös taloutta koskevissa kysymyksissä. Kansallissosialistisen puolueen ja sen ylläpitämän kansantuomioistuimen voidaankin nähdä arvostaneen valtaa, taloudellista menestystä ja poliittisesti kommunismista eroavia arvoja, jotka tuohon aikaan näyttäytyivät fasistisina. Historiankirjoituksessa korostunut juutalaisten vainoaminen kuului myös vahvasti kansantuomioistuimen toimintaan etenkin myöhemmässä vaiheessa.

Toteuttaakseen edustamiaan arvoja kansallissosialistit ohjeistivat ihmisiä erilaisilla normeilla kuten käskyillä ja kehotuksilla. Tällaisina normeina voidaan nähdä muun muassa kommunismin vastustaminen sekä harmaan talouden kieltäminen. Normien merkitystä vahvisti se, että niistä voitiin langettaa rangaistuksia. Kansantuomioistuin oli kuuluisa kuolemanrangaistuksista, joita langetettiin yli 5000.

Kansantuomioistuimen harjoittaman oikeuskäytännön kohteena olivat suuremmaksi osaksi kansallissosialismia vastustavat ryhmät. Suurin osa tuomituista oli saksalaisia, mutta myös Saksan miehittämien alueiden kansalaisia tuomittiin.

Tarkasteltaessa kansantuomioistuinta moraaliteorioiden pohjalta sekä kansantuomioistuimen toiminta että moraaliteoriat näyttäytyvät hyvin ristiriitaisina. Hyve-etiikan mukaisesti teon hyvyys tai pahuus riippuu tekijän ominaisuuksista. Tämä on ongelmallista sen takia, että tuomioistuinta tulisi pitää lähtökohtaisesti luotettavana ja oikeudenmukaisena. Oikeusvaltioperiaatteen hengessä sen tulisi täyttää hyve-etiikalle tyypilliset hyveet, eli oikeamielisyyteen johtavat viisaus, rohkeus ja kohtuullisuus. Valtakunnanoikeuden langettamaa tuomiota korjaamaan luotua istuinta on kuitenkin vaikea käsittää tämänkaltaisena rehellisenä tuomioistuimena varsinkin sen ollessa vahvasti sidoksissa politiikkaan. Ongelmallista on myös se, että henkilöt kansantuomioistuimen takana vaihtelivat, joten pysyvänä tekijänä voidaan pitää kansantuomioistuinta. Sen linja kuitenkin vaihteli jonkin verran puheenjohtajansa mukaan. Vaikka kansantuomioistuin pyrki hallitsemaan myös nykyään ongelmana pidettyjä asioita, kuten harmaata taloutta, nähdään se länsimaisessa historiankirjoituksessa natsisidonnaisuutensa vuoksi pahana vallankäytön elimenä. Siksi hyve-

etiikan näkökulmasta nykyisen historiankirjoituksen valossa voidaan kansantuomioistuimen toimintaa pitää moraalisesti vääränä.

Velvollisuusetiikan näkökulmaa pohdittaessa ongelmaksi muodostuu Immanuel Kantin kategorinen imperatiivi, jonka mukaan aina tulisi toimia niin, että toiminnasta voisi tulla yleinen laki. Myös toisten pitäminen itseisarvona ontuu kuolemantuomioiden takia. Velvollisuusetiikan näkökulmasta voidaankin ajatella, että arkisempi osa kansantuomioistuimen toiminnasta (kuten talousrikollisten tuomitseminen) oli moraalisesti oikein, kun taas poliittiset kuolemantuomiot väärin, koska yleisenä ohjeena on vaikea pitää sitä, eri mieltä oleville tulisi langettaa kuolemantuomio. Toisaalta kansantuomioistuin on valtaa käyttävä elin joka vaikuttaa siihen mitä pidetään oikeana ja vääränä, joten se päätöksillään pystyi muokkaamaan oman aikansa velvollisuuksia ja moraalikäsitteitä. Tämänkaltainen moraalien muokkaaminen ja muuttuminen aikojen saatossa voidaan nähdä yhtenä velvollisuusetiikan ongelmista.

Seurausetiikan kannalta kansantuomioistuimen vaikutusta on vaikea tarkastella, sillä ei voida varmaksi tietää mihin kaikkeen se on vaikuttanut. Talouteen liittyvien asioiden puolesta voidaan sen seuraukset nähdä hyvinä, eli tuomioiden langettaminen oli mitä todennäköisimmin moraalisesti oikein. Kuolemantuomiot puolestaan ovat sekä yksittäisten ihmisten sekä länsimaiden historiankirjoituksen kannalta seurauksiltaan huonoja, joten niitä ei voida pitää moraalisesti oikeutettuina. Toisaalta jos tarkkaillaan egoistisesti vain kansantuomioistuimelle aiheutuneita seurauksia, olivat ne suurimmaksi osaksi hyviä lukuun ottamatta kuolemantuomioista mahdollisesti nousutta kritiikkiä. Utilitaristisesta näkökulmasta kansantuomioistuin saattoi aikanaan toimia oikein sen hyödyttäessä valtaosaa väestöstä, mutta nyky maailmaa tarkasteltaessa on tuomioiden hyöty pieni verrattuna natsien toiminnasta aiheutuneeseen häpeään.

Sopimusetiikan näkökulmasta kansantuomioistuin toimi aikanaan oikein, sillä se oli yhteisön sopimus jolla tavoiteltiin oikeudenmukaisuutta. Tämänkaltainen sopijoiden mielivaltaisesti määrittelemä sopimus joka johtaa oikeutukseen voidaan nähdä yhtenä seurausetiikan ongelmista kuten myös se, tulisiko kaikkien yhteisön jäsenten tehdä sopimus yhdessä, vai riittääkö pelkkä ”edustuksellinen demokratia”.

Kristillisen etiikan kanssa kansantuomioistuimen toiminta voidaan nähdä ristiriidassa erityisesti viidennen käskyn (älä tapa) kanssa. Toisaalta aikanaan se myös edesauttoi kymmenen käskyn toteutumista. Kultainen sääntö ja kansantuomioistuin puolestaan ovat suuressa ristiriidassa, sillä natsit eivät olisi arvostaneet sitä jos heidät olisi tuomittu poliittisen näkökantansa takia. Rakkauden kaksoiskäskyn kanssa suurimmiksi ongelmiksi muodostuu se, että lähimmäistä tulisi rakastaa kuin

Veera Koponen

itseään. Toisaalta ihmisen ollessa Jumalan kuva voidaan kansantuomioistuimen toiminnan nähdä halventaneen myös rakkauden kaksoiskäskyn toista osuutta. Kaiken kaikkiaan esimerkiksi Vuorisarnassa ilmi tuleva, Uudelle testamentille tyypillinen lähimmäisenrakkauden periaate ei erityisemmin ilmene kansallissosialistien ja kansantuomioistuimen toiminnassa. Toisaalta sen voidaan ajatella aikanaan toimineen rakkaudesta lähimmäisiin tahtoessaan kitkeä omista näkökulmistaan haitallisia poliittisia aatteita, mutta suurimmaksi osaksi se toimi todennäköisesti vallanjanon eikä lähimmäisenrakkauden innoittamana.

Kysymyksiä:

Miksi kansantuomioistuimen toiminta voidaan nähdä huolestuttavana tarkasteltaessa velvollisuusetiikkaa?

Mitä kymmenestä käskystä kansantuomioistuimen voidaan nähdä rikkoneen merkittävimmin? Mitä se puolestaan noudatti ja edesauttoi omana aikanaan?

Linkkejä:

http://www.gedenkstaette-ploetzensee.de/10_e.html

[http://fi.wikipedia.org/wiki/Kansantuomioistuin_\(natsi-Saksa\)#Aiheesta_muualla](http://fi.wikipedia.org/wiki/Kansantuomioistuin_(natsi-Saksa)#Aiheesta_muualla)

Bundesarchiv, Bild 151-08-01A
Foto: o. Ang. | 1944